

Redactioneel

“**T**reurig het land, dat zijn sfeervolle polders met populieren, molens, oude boerderijen en verre horizonten, zijn karakteristieke Gelders-Utrechts-Hollandse rivierlandschap met kronkelende dijken, boomgaarden, door knotwilgen omzoomde wielen, pannembakkerijen en sierlijke stadssilhouetten onder loodgrijze luchten zo gedachteloos opoffert aan de hedendaagse gezichtsloze waan van beton en asfalt.”

Aldus verwoordt Thomas von der Dunk (AGORA 2001-2, p.9) ‘de verloederding van het Nederlandse landschap.’ Ooit waren er tijden waarin de hymne der vooruitgang alle herinnering aan het minder voorspoedige verleden mocht wissen. De mijnen in Limburg werden afgebroken, de veenkoloniale kanalen gedempt en natuur- en cultuurlandschappen doorsneden met trotse banen zwart asfalt. Woningbouw en industrie mochten een onvoorwaardelijke claim leggen op de ruimte in Nederland.

Spijt hebben we inmiddels. Spijt van de roekeloosheid waarmee het verleden maar al te vaak uitgeveegd is. Waarom? Niet alleen uit zuiver esthetische overwegingen, maar ook om een streekgebonden identiteit te bewaren in landschappen die worden bedreigt door mondiale homogenisering. Bovendien heeft een rijke regionale historie toeristische potentie. Het verleden speelt daarom inmiddels een prominente rol in de Nederlandse samenleving. Nederland kent reeds 50.000 rijksmonumenten en 30.000 gemeentelijke monumenten. Bijna dagelijks is het onderwerp van gesprek in de nationale kranten. “Lekker fietsen in het nationaal geheugen.

Hollandse Waterlinie opnieuw tot leven gewekt als planologische bufferzone” kopt het NRC Handelsblad op donderdag 11 maart jl. Arjen Schreuder rept in zijn artikel over “behoud door ontwikkeling”, een term die sinds het verschijnen van de nota Belvedere in 1999 steeds meer gemeengoed lijkt te worden in de Nederlandse wereld van de ruimtelijke ordening. “Als deel van het nationale geheugen draagt de linie bij aan het historisch besef en de regionale identiteit als megasingel door de Deltametropool”.

De Hollandse Waterlinies vormen een nationale trots; ze belichamen het vernuft van het Nederlandse volk dat de grootste vijand, het water, wist te temmen tot een machtige bondgenoot. Men vergeet hierbij voor het gemak dat de linies ‘slechts’ het rijke Westen zouden beschermen tegen belagers. Sterker nog, ze zouden grote delen van het land onder water gezet hebben ter bescherming ervan.

De twee genoemde voorbeelden zijn slechts indicatief voor de complexiteit van het weemoedige beleid. Hierbij staat niet de wenselijkheid van behoud van elementen uit het verleden ter discussie, maar de keuzes die daarbij gemaakt worden. Wat is erfgoed, en wie bepaald welke stukjes van het verleden bewaard worden? Waarom is een piramide werelderfgoed al is hij vervaardigd met het bloed en zweet van complete generaties slaven, terwijl een concentratiekamp bijvoorbeeld voor al negatieve emoties opwekt?

Daarom kan het Belvedere-beleid ook niet op ieders zege rekenen. Zo stelt Ashworth in AGORA 2002-1: “Er wordt simpelweg aangenomen dat geschiedenis identiteit creëert. Echter, identiteit wordt [door individuen] aan landschappen

toegeschreven”. Bovendien betreurt Ashworth het dat de nota in een pluriforme maatschappij uitgaat van een enkelvoudige in plaats van een meervoudige identiteit. Verschillende aspecten hebben nu eenmaal verschillende betekenissen voor verschillende groepen, zo stelt hij.

Cultureel erfgoed is een selectie van datgene dat een deel van de samenleving heeft besloten uit te willen stralen, aldus Hans Renes. En niet, zoals vaak gesteld, een waarheidsgetrouwe afspiegeling van het verleden. Zwarte bladen uit de geschiedenis en het erfgoed van minderheden worden daarom vaak onderbedeeld. Het zal niemand verbazen dat Duitsland zijn nazi-geschiedenis niet cultiveert, maar daar tegenover recentelijk veel aandacht heeft voor het leed dat de Duitsers zelf ondergaan hebben in de Tweede wereldoorlog. Rest de vraag of het überhaupt erg is dat de publieke opinie de indruk heeft dat erfgoedplanning tracht een historisch zo waarheidsgetrouw mogelijk beeld te scheppen, terwijl we in feite te maken hebben met een subjectief project. Gezien het feit dat we tegenwoordig ook nieuw erfgoed creëren dat ondanks het ontbreken van authenticiteit op voldoende draagvlak kan rekenen (zie hiervoor het artikel van Elke Ennen) moet men concluderen dat ook de antwoorden op deze vraag in een pluriforme postmoderne samenleving zeer uiteen mogen lopen.

De redactie wil bij deze gastredacteur Hans Renes bedanken voor zijn advies en medewerking aan het totstandkomen van dit nummer.

Redactie AGORA

Erfgoed en planning (Foto Jasper Haenen)

